

Kako se blagó v trgovnici prodaja?

Prodaja se vse, kar v trgovnico pride, po opravnih, ki so za to od mestne gosposke postavljeni in v prisego vzeti, na nevarnost in na dobro lastnikom; ti opravniki prejemajo skupljeni denar in ga odrajtujejo lastniku.

Prodaja se pa blago v trgovnici po dvojni poti: po dražbi (licitaciji) ali na roko po predpisu, ki je nalašč za to narejen.

Mestna gosposka je postavila te-le opravnike:

za 1. in 4. vrsto (meso in ribe) gosp. Friderika Bahl-a, — za 2. in 3. vrsto (perutnino domačo in divjo) gosp. Jožefa Erthal-a, — za 5. vrsto (jajca in mastne reči) gosp. Julija Moll-a, — za 6., 7. in 8. vrsto pa gosp. Karola Granichstädten-a.

(Dalje prihodnjič.)

Prenaredbe postav

graške asekuracije zoper škodo ognja.

Prenarejene postave te asekuracije, ktera ima v Gradcu že od leta 1829 svoj glavni sedež in objema štajarsko, kranjsko in koroško deželo kakor bratovšina, so sicer že 1. maja letošnjega leta moč zadobile; al niso bile še dostojno razglašene; zato se nam potrebno zdi, da jih v „Novicah“ bolj na drobno razglasimo, ker to, kar se je prenaradilo, je res hvale vredno. Čujte tedaj, gospodarji!

Zavarovalnica ta zavaruje pohištva in njihove razdelke; kakor tudi nepremakljivo orodje v delavnicah zoper škodo, ktera se pripetí po ognju, po podrtju sosednega gorečega pohištva, ali pa pri gašenju ognja.

Pristop v društvo se napové pri opravniku, kateri je v vsakem zavarovalnem okraji postavljen, in tudi njemu se letni doneski in druga plačila odrajtajo.

Vsakemu je na voljo dano, svoje pohištvo po svojem mnenju zavarovati; le više, kakor je vredno, ne sme poslopja ceniti. Ako kdo hoče le nekatere dele pohištva zavarovati, jih mora natanko popisati, sicer bi se tisti deli, kateri niso bili natanko napovedani, kakor nenaznanjeni obravnavali. Če kdo natanko posamesnih del poslopja ne naznani, ktere zavarova, veljá to zato, da je celo pohištvo zavarovano.

Še pri kaki drugi asekuraciji isto poslopje ob enem zavarovati, ni pripuščeno; ako tako pohištvo pogori, gospodar nikakoršnega odškodovanja ne prejme.

Ako kdo med letom v društvo stopi, se prične zavarovanje še le s prvim dnevom prihodnjega leta; če pa hoče, da zavarovanje precej veljá, to je, od dne, ko je njegov pristop vodstvo prevzelo, mora to natanko naznaniti, in letni donesek plačati za tekoče leto, kateri se po času pristopa ravná. Pristopnik ima pravico, zavarovalni list tirjati, za kterega pa mora kolek (štempelj) plačati.

Da se letni doneski za zavarovana poslopja, kakor so bolj ali manj v nevarnosti požara, tudi po pravici določiti morejo, so poslopja po mestu, na katerem stojé, v 6 poglavitnih vrst razvrstena (§. 61) in sopet potem, kakošne so strehe (s čim so krite), kako sestavljena in ktera opravila se v poslopih opravljajo, v več manjših vrst razredjena (§. 62).

V prvo poglavitno vrsto se štejejo poslopja v glavnih mestih: v Gradcu, Celovcu, Ljubljani.

V drugo poglavitno vrsto se štejejo poslopja v tistih krajih, v katerih so večidel krita s kovino, opeko (ceglom) ali s škrljmi in so s kamnjem ali opeko zidana. K temu se prištevajo tudi poslopja, ki posamesna stojé, to je, taka, zraven katerih do 30 sežnjev k večemu le še drugo poslopje stojí, in ker je gasila zadosti pri rokah. Sicer se pa taka poslopja štejejo

v tretjo poglavitno vrsto, kadar ni zadostnega gasilnega orodja.

V četrto poglavitno vrsto se štejejo poslopja taci krajev, ktera so večidel krita z opeko, ploščami ali lesom, je pa njih stavba bolj nevarna, če tudi je gasilo zadostno pri rokah. Kadar ga pa ni, se štejejo

v peto poglavitno vrsto. Tudi se tej vrsti prištevajo v tistih selih poslopja, ktera so večidel s slamo krita, kadar imajo zadostnega gasila.

V šesto poglavitno vrsto se prištevajo poslopja tistih sel, kjer so večidel slamnate strehe in je malo gasila.

V vseh teh 6 poglavitnih vrstah so pa poslopja zopet razločno razvrstena, in sicer:

- a) po razločnosti postrešja: 1. s kovino, opeko, škrljmi, 2. z lesom, 3. s slamo;
- b) po razločnosti stavbe, ali so namreč poslopja: 1. iz kovine, kamnja, opeke, 2. iz lesa ali ila, —
- c) po razločnem pravilu, ki se v njih opravlja: 1. ktero ni nevarno zavoljo ognja, 2. ktero je nevarno zavoljo ognja.

Tako so tedaj vsa poslopja gledé na ravno omejeno razdelitev, kakor so bolj ali manj varna pred požarom, v deset različnih vrst postavljena.

Vsako odškodovanje plača asekuracija po vloženi vrednosti, ako to pravo vrednost zavarovane reči ne preseže; razdelitveno število se pa rabi pri primerju doneska, da vsaki deležnik v razmeri toliko plača, kolikor je njegovo poslopje proti ognju varno.

(Konec prihodnjič.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Konečno naj še se sledeče pristavi.

Gospoda si veliko prizadeva, kako bi se prešanje grozdja polehkotilo, zboljšalo in z manjšimi stroški opravljalo. Znajdli so že različne stroje ali mašine (preše), toda naših navadnih preš še ni nič nadomestilo, tem manj prekosilo. S tem pa ne rečem, da ne dobimo kadaj boljnih novih preš. Ker se tedaj rabijo skor povsod stare mašine, je želeti, naj bi tam, kjer se na novo delajo in stavijo (so tudi drage, ena veljá nad 300 for.), ne bili na tako visoki podvali, in vretena se nižje spustila, da nebo treba tako visoko po stopnicah na prešo grozdja nositi, ampak od tal naj bi se lahko čez pesti na pod iz brente vsipavalo; tako bi se dosti blata odstranilo, kterega inak brentarji na nogah na dno ali na pod nanosijo, in večkrat celó v moštu čaplajo in hodijo, ko grozdje nosijo.

Za polajšanje prešanja in uspešnega opravila, nam je kišta (mlin) z dvema valemoma znana. Ona se na pod postavi, in dva človeka vrtita valemka tako, da se drug proti drugemu obrača ali vrtí. V kišto se iz brente grozdje vsiplje, valemka se povrtita, in že je vse grozdje zmečkano na podu z moštom vred; mošt se v kad odceja skozi rešeto, peceljni in jagodine kože se pa proč porivajo. Tako pa je veliko več prostora na preši, kakor bi ga bilo, ako bi celo grozdje na prešo nosili. Potlej se ta drobiž na en kúp, ki se „koš“ imenuje, v obroče pomeče in izpreša, kar se 6 do 7krat čez noč ponovi. Tako se v eni noči 10 do 12 polnjakov napreša; a bolje kaže manje in čisteje, ko dosti in slabeje.

Kjer take kište (mlina) imajo, ljudje lahko do večera trgajo, in dosti več oberejo, ker se jim ni bati velikega kupa na podu, na večer brž zamorejo prešati, in mošt nobene sile ne dela. Na tropine nekteri vode nanosijo in dajo je kisati, potlej pa spre-

ohladi. Ako zbolí, pokličí učenega in skušenega zdravnik; nikoli pa ne kliči neumnega mazača. Za rano mrzla voda pomaga. Ako se je prehladila, s slamo jo ribaj in odêni. Ako jo napne, vzemi nekoliko neugašenega apna in z vodo ji ga v lape vlij ali pa nekoliko salmijaka; to zadnje pomaga hitro, ko bi pihnil. Kdor pa želi več o tem vedeti, naj si kupi „živinozdravilstvo“, ktero sta spisala dr. J. Bleiweis in dr. Strupi v Ljubljani.

Tudi sol za lizanje živini jako koristi; sicer jej pa kaj dobro tekne s slano vodo poškropljena suha krma, ktero s slastjo jé; toda preveč soli se jej ne smé dajati.

Pretepajo in trpinčijo živino le hudobnega srca ljudje. (Dal. prih.)

Prenaredbe postav

graške asekuracije zoper škodo ognja.

(Konec.)

Plače, ktere mora vsak deležnik odrajtovati, so te-le:

a) Plača k predplačni zalogi (primščina) za vsacega, kateri se vpiše, iznaša 32 kr. od 100 gold. razdelitvenega števila. Dokler to odrajtvalo ni plačano, društvo vpisavcu za nobeno škodo dobro ne stoji.

Kakor hitro se predplačni zaklad tako povikša, da odstotek vrednosti zavarovavne vrednosti pobištév preseže, se ostanek prihodkov vsako leto obrne v polajšanje deležnikov pri plačanju navadnih letnih doneskov, kakor tudi v hitro odškodovanje ognjene škode, in tudi deloma za predplačila srenje k pripravi gasilnega orodja, od ktere ga pa ni treba obresti odrajtovati.

Predplačni zaklad ostane zmiraj nedeljivno premoženje društva. Ako bi pa društvo kdaj nehalo, se mora vês predplačni zaklad, kteremu se le odškodovanje in stroški oskrbníštva odpišejo, razdeliti med vse tadanje družbenike v primeri razdelitvinega zneska, kakor so njih poslopja v katastru zapisana (§. 84).

b) Letni donesek. Da deležniki več ne plačajo, kakor je za odškodovanje pogorelecev potrebno, se iznesek vseh odškodovanj tistega leta s stroški oskrbníštva vred še le v prihodnjem letu med družtvenike razdeli, ter se prisodi, koliko krajcarjev na 100 fl. razdelitvenega števila pride. To plačilo se potem najdalje do zadnjega marca (sušca) vsacega leta odrajta. Okrajni opravnik ga potem v plačilne bukvice vpiše in potrdi, da je denar prejel.

Plačila se morajo do tega časa natanko odrajtati, ker društvo nobenih zaostankov trpeti ne more. Ako tedaj družtvenik letnega doneska, ko je plačilna dôba že pretekla, še ni odrajtal, in če tudi je bil že plačan, pa denarnici vodstva še ni bil naznanjen, ne more deležnik nikakoršnega odškodovanja iskati, ako med časom, ko je s plačo zaostal, pogorí. Pravico odškodovanja še le dobí, kadar je vês zaostanek z vsemi postranskimi stroški pri družtveni kasi odrajtan. Vodstvo ima tudi, ako deležnik svojega doneska ob pravem času ne plača, pravico rubiti ga brez posebnega privoljenja.

Ako deležnik svojo zavarovano poslopje prodá, mora prejemniku naznaniti, da je poslopje zavarovano. Prodana pobištva ostanejo toliko časa zavarovana, dokler se novi posestnik redno ne odpové, da izstopi; novi posestnik je le zaostanek zadnjega leta svojega prednika plačati dolžan.

Če se zavarovano poslopje podere, da bi se znova sezidalo, se poprejšnja vrednost toliko časa pridrží, dokler se ne naznani, da se je pobištvo drugač premenilo.

Ako je bila vrednost poslopja do zdaj prenizko

cenjena, ali ako se je njena vrednost po zidanji povikšala, je vsakemu posestniku na prosto voljo dano, pri okrajnem opravniku vloženo vrednost povikšati. Če pa se taka prememba na zavarovanem poslopji pripetí, da se vrednost zmanjša, po kateri je bila popred zavarovana, mora zavarovanec, kakor hitro se ta vrednost premení, dotičnemu okrajnemu komisarju naznaniti in plačilne bukvice mu predložiti, da premembo v bukvice zapiše in to opombo, ktera mora od dveh zavarovancev podpisana biti, s pristavljenim dnevom in letom, vodstvu naznani. Ako se sčasoma primeri, da je poslopje iz manj zavarovanega razreda v bolj zavarovanega prestavljeno bilo, postavimo, da se namesti s škrlmi ali opekami z lesom ali slamo krije, ali če se v hiši manj proti ognju varno rokodelstvo opravlja, požarni zid podere, mora zavarovanec v treh mesecih po premembi to dotičnemu opravniku ali vodstvu naznaniti, da se v plačilne bukvice zapiše.

Ako bi se v preteku imenovanega časa ne naznani in ako zavarovanec take bolj nevarne lastnosti poslopja resnično ne pové, izgubi pravico do odškodovanja.

To pravico izgubi tudi zavarovanec, kateri je po pravici sumljiv, da je svoje poslopje ali sam ali pa po kakem drugem preišljeno zažgal, ali pa po svoji preveliki nemarnosti pokončal.

Kar se plačila odškodovanja tiče, mora vsak deležnik, kateri je pogorel, precej dotičnemu opravniku povedati, in ga prositi, da to vodstvu brez odloga naznani. Za škodo, ktera se po preteklih 14 dneh opravniku ne naznani, se nobeno odškodovanje ne plača.

K izvedbi škode mora vsak pogorelec izvedene može, zidarje ali tesarje pripeljati in svoje opazke v zapisnik vpisati dati.

Pristojne odškodbe se proti neštempljani, po sodnii potrjeni pobotnici zavarovancu, kateri je pogorel, ako je delež gotov, najdalje v štirinajstih dneh po dokončanem cenjenji škode v gotovini izplačajo.

Vsak deležnik ostane za leto in dan, v kterem njegovo poslopje pogorí, neprenehoma zavarovan, in sicer tako, da ima oblast, ako med letom vnovič pogorí, od družbe prositi odškodovanja.

Vsaki deležnik se mora postavam in odločbam vodstva vdati, in tudi tiste odločbe priznati, ktere so od družtvenega odbora postavljene. Ako se mu je pa po odločbah vodstva krivica godila, mu je prosto, sodnije prositi, da mu prepisno reč poravná; mora se pa vsem odločbam podvreči, ktere so zastran poravnave takih prepisov v XI. odlomku pravil izgovorjene.

Zastran izstopa iz društva veljá poglobitno vodilo to, da se vsako poslopje tako dolgo za zavarovano šteje, dokler se po postavi ne izbriše. Vsakemu deležniku je na voljo dano društvu odpovedati se.

Odpoved se mora pri vodstvu ali pri ogledniji ali pri dotičnem okrožnem komisarju naznaniti, pri kterem je napoved k pristopu naznanjena bila, ktera pa mora pred zadnjim mesecem vsacega zavarovavnega leta vložena biti, ker odpovedi, po preteku meseca septembra naznanjene, ne veljajo več.

Ako ni proti odpovedbi nobenega zadržka, ostane deležnik le tisto leto, v kterem se je odpovedal, zavarovan; on ne dobí nobenega odškodovanja, če po preteku leta pogorí, mora pa tudi v sledečem letu plačati donesek, kateri za zadnje zavarovano leto odpade.

Pravice odpovedati se nimajo:

- tisti posestniki, kterim prosto oskrbovanje njihovega premoženja ne pristóji;
- tisti, kateri so zavezno pismo vložili, da do napovedanega časa ali pogoja ne odstopijo.

Pri volitvi udov v družbino vodstvo ima vsak tak

deležnik za svojo osebo glas, kdor ima vrednost poslopij za 2000 gold. zavarovano.

Da pa zavarovanci, kateri niso do 2000 gold. zavarovani, svoje volivne pravice ne izgubé, je dopuščeno, da se toliko zavarovancev iz enega okrožja k volitvi enega volivca izmed sebe snide, da skupna vrednost njih zavarovanih poslopij 4000 gold. iznese. Tisti tako izvoljeni volivec ima v njihovem imenu en glas.

Vsaki pooblastenec ima pravico, toliko oseb voliti, kolikor jih vodstvo potrebuje. Imenik od vodstva navetovanih pripravnih oseb, na kterega pa ni volivec vezan, se zmiraj po vodstvu, oglednii ali pa po okrožnem komisariji v pregled predlaga.

Vsaki volivni list mora imeti od zunaj zavarovano okrožje, naborni kraj in katastralno število volivca ali njegovih naročnikov, znotraj pa imena oseb, ktere voli, in podpis volivca, pri volitvah namestnika mora pa tudi okrožni opravnik podpisan biti, kateri tudi pritrđi, da družbeniki, katerih katastralna števila so zunaj naznanjena, so podpisanega volivca za opravljanje svoje volivne pravice izvolili.

Tako narejeni volivni listi se morajo zapečateni okrajnemu opravniku, vodstvu ali oglednii na Koroškem in Kranjskem o pravem času oddati. Volivni listi, kateri niso po imenovanem načinu narejeni, ali če so prepozno oddani, se ne prejemajo.

Veljava, v kateri se doneski plačujejo, je ta, ktera je pri plačanju davkov navadna.

Zavarovavno leto se prične o vseh Svetih vsacega leta, in mine konec oktobra prihodnjega leta.

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenskega.

(Dalje.)

Toda pustimo vse to, in naj bi vse ugodnejši bilo, kakor mi mislimo, da je — pa prašajmo kaj drugega važnega. Prašajmo namreč: ali si mar upate brez tekoče vode leto in dan biti? ali se ne bojite mrzlice, ki se tujega človeka, še tacega, ki se dobro glešta, tako rada prime in ga poflej dostikrat leta in leta ne zapusti? In koliko več se je bati tega pri ljudéh, ki bi se pri delu pod vročim solncem celi dan pekli pri slabi vodi in brez sence. Na dalje prašam: ali mar tudi to veste, da v Banatu ni lesa, ne za postropja delati, ne za kurjavo, in da je treba s slamo peči kuriti in za gradenje poslopij od daleč in drago kupovati les?

Pa idimo v Srbijo! bo kdo rekel. V Srbii se ne manjka hladne tekoče vode, tudi lesa in sence ne. Res je taka! Pa omeniti moramo tû druge stvari, ki se nam tudi važna zdi. Omeniti moramo namreč, da so Srbi pravoslavne vere, in da katoliških cerkvá na Srb-skem ni. Pa si jih bomo zidali! bo kdo rekel. Dobro! ali pa veste, da zidati cerkve bi se le tam dalo, kjer bi se vas na enem mestu toliko vkup naselilo, da bi vas bilo cela občina. Takih krajev pa Srbija tudi že nima toliko praznih! V Srbii naseljevati se je le bolj v malem številu mogoče, in to kaže najbolj Bosnjakom in Bulgarom, ki so ene vere s Srbi in vsi se s temi lahko pomešajo, in jim vendar ni treba skrbeti za posebne občine, posebne cerkve in posebne ljudske šole.

Za Božjo voljo! kam pa vendar čemo, ako nam tudi Srbijo odsvetujete? Tjê, kamor do zdaj še niste mislili — v Kavkaz! — Pa kaj vam na misel pride — na Rusko! — Da! na Rusko! — Kako pa ste do te misli prišli? — Tako-le: Nehal je lanskega leta boj med Črkési — dosedanjimi prebivavci Kavkaza — in Rusi; — krvavi boj, ki je neizrečeno dolgo trpel.

Zmagani so bili Črkési in podvreči bi se bili morali ruskim postavam; al tega kratko in malo niso hotli, in ker niso hotli, jim ni ostalo drugzega, ko zapustiti svojo domovino. Podali so se na Turško; kajti mohamedanske vere so kakor Turki.

Črkési, v socialnih razmerah razdeljeni na plemiče in sužne, so imeli navado prodajati dekleta zlasti pa hčere svojih sužnic na Turško. Turki so kupovali take ženske za žene in sploh za hareme (babištva) svoje; kajti Črkésinje slové po vsem svetu za najlepše ženske.

Ko podaniki ruski bi se bili imeli Črkési odpovedati temu trgovanju; oprostiti bi bili morali celó svoje sužnje, kakor so morali oprostiti svoje kmete tudi sami ruski plemiči. Vajeni od prodaje žensk in ropanja živiti se, se Črkési takim postavam niso hotli podvreči, po kterih bi bili morali delati, ako bi hotli preživiti se. Podali so se, kakor smo že rekli, na Turško, kjer pa, kakor je slišati, bolezní in lakote konec jemljejo, — od bolezen zato, ker kraji, v ktere so se preselili, niso tako zdravi, kakor so jih bili vajeni domá, — od lakote pa zato mrejo, ker delati nečejo. Mar jim je le ropanje, in ker so tudi na Turškem po nekterih krajih neizrečeno razsajati začeli, so jih Turki že dosti postrelili.

Na Črkeškem pa je zarad tega ostalo veliko zemlje prazne in izpraznilo se je bode letos še več, ker tudi mohamedanski Dagestanci in Kabardanci neki mislijo na Turško pobasati jo. *)

Ruska vlada pa zdaj menda gleda na to, da bi naselila družih stanovavcev v zapuščene kraje. Najbolj po volji bi ji bili Slovani; kajti slišati je, da na Bulgarskem in še celó v Bosni mnogo naseljencev nabira. Zdi se nam, da Rusija zdaj skrbi za to, da bi imela v Kavkazu vernih in v vsakem obziru zanesljivih — lojalnih podanikov; kajti neizrečeno važna je za njo ta zemlja. Postavljen med dve morji: črno in hvalinsko, je Kavkaz ključ srednje Azije in v vojniškem obziru nekoliko tudi Indije same — ravno tiste Indije, ktere ključ je v starih časih Egipet bil (in kar utegne še biti).

Kavkaz je tedaj edina zemlja v Evropi, ki ima toliko praznih prostorov, da se cele občine morejo naseliti; in to se nam zdi kaj važno.

Samo v takih krajih je mogoče, da se veliko Slovencev vkup naseli in da si osnujejo ne samo male, ampak tudi velike ali okrajne občine, in to po ravno tisti postavi, ki je ne dolgo na Ruskem vpeljana in ki podeljuje občinam samoopravo. Tako bi si naši izseljenci v novi domovini lahko omislili svoje šole in cerkve, in ako bi jih bilo celi okraj, bi imeli lahko tudi svojega mirnega posrednika (friedensrichter) — po novi postavi tudi na Ruskem vpeljanega — in poravnavali bi tako manjše razprave, tako rekoč med seboj. **)

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Hrvaški sabor.

V Zagrebu 26. novembra.

⊕. Ni treba brati slovanskih in nemških listov (kar še celó A. A. Z. v nekem prav pametnem sestavku broja 324. potrjuje), čutimo tudi sami tukaj, da vse gleda na naš sabor. Ni dvojiti, da je njegovo delo-

*) Po najnovjših novicah so že začeli seliti se na Turško.

**) Ruska postava, kakor nam je znano, sicer v principu ne dopušča naselitev v smislu, kakor mi tukaj menimo; toda naša misel je ta, da bi ruska vlada, ako bi se nalašč prosila in ako bi se ji vse natanko razjasnilo, vendar le tako naseljenje dovolila, se ve, da izvanredno, kakor je nekđaj dovolila tudi Bulgarjem v Bolgradu v Besarabii. Pis.